

Lausunto

14.04.2026

Asia: VN/10343/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi saaristolaiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Yhteenveto kommentteistanne lausuntokoosteen laatimista varten

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto pitää myönteisenä, että saaristolain tavoitteeksi asetetaan saariston elinvoiman vahvistaminen ja asumisen edellytysten turvaaminen. Tavoite on keskeinen alueellisen yhdenvertaisuuden, huoltovarmuuden sekä kulttuuri- ja luontoarvojen kannalta. Saariston käsite tulee määritellä selkeästi ja ajantasaisesti siten, että se kattaa meri- ja järviolueet sekä saaristomaiset manneralueet ja huomioi saaristo-olosuhteet toimintaympäristön kokonaisuutena, ei pelkästään maantieteellisinä rajauksina.

Lausunnossa korostetaan kausiasutuksen ja monipaikkaisuuden merkittävää roolia saariston elinvoimalle sekä niiden vaikutuksia palvelutarpeisiin ja kustannuksiin. Näiden vaikutusten on näyttävä johdonmukaisesti kuntien ja hyvinvointialueiden sääntelyssä ja rahoituksessa. Rahoituksen tulee aidosti kompensoida saaristo-olosuhteista aiheutuvat lisäkustannukset, erityisesti pelastustoimen, sosiaali- ja terveystalvelujen sekä liikenteen osalta, ja saaristoisten hyvinvointialueiden kriteerien tulee kuvata todellisia saavutettavuuden haasteita ja kausivaihtelua. Järvisaaristoalueiden erityispiirteisiin on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta ne eivät jää rahoituksessa merialueiden varjoon.

Liikkumisen ja saavutettavuuden turvaaminen nähdään keskeisenä elinvoiman ja yhdenvertaisuuden edellytyksenä. Yhteysalusliikenne sekä yksityistielauttojen ja -lossien rahoitus ovat välttämätöntä perusinfrastruktuuria asumiselle, elinkeinotoiminnalle, matkailulle ja turvallisuudelle. Rahoituksen tulee olla pitkäjänteistä ja ennakoitavaa, yhteysalusliikenteen säilyä maksuttomana vakituisille asukkaille, ja palvelutason huomioida myös pienet saaret, elinkeinotoiminta ja kausivaihtelut.

MaalleKo-verkosto pitää saaristovaikutusten arviointia keskeisenä päätöksenteon ohjausvälineenä ja korostaa saaristoalueiden merkitystä kokonaisturvallisuudelle ja huoltovarmuudelle. Toimivat ja toimintavarmat tietoliikenneyhteydet ovat välttämättömiä elinkeinoille, palveluille ja turvallisuudelle, ja palveluvelvoitteita tulee voida käyttää joustavasti elintärkeiden yhteyksien turvaamiseksi.

Alueiden käytön suunnittelussa saariston erityispiirteiden huomioimisen tulee näkyä konkreettisina ratkaisuin, jotka turvaavat ympäristöarvot, kulttuuriperinnön, elinkeinojen toimintaedellytykset ja

asukkaiden arjen sujuvuuden. Luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön hoitoon tarkoitettujen avustusten tulee olla selkeitä, saavutettavia ja myös paikallisten yhteisöjen hyödynnettävissä.

Verkosto pitää erittäin tärkeänä saariston tilanne- ja kehityskuvan säännöllistä laatimista ja sen käsittelyä eduskunnassa. Tietopohjan tulee olla paikkasensitiivinen ja yhdistää tilastotieto paikalliseen ja laadulliseen tietoon. Saaristoasiain neuvottelukunnan asema, resurssit ja parlamentaarinen rooli tulee turvata lainsäädännössä ja asetuksella, ja sen kokoonpanossa varmistaa vahva yhteys saariston arkeen.

Kokonaisuutena lakiluonnoksella nähdään olevan hyvä potentiaali vahvistaa saariston elinvoimaa, yhdenvertaisuutta ja turvallisuutta. Vaikuttavuus edellyttää kuitenkin johdonmukaista toimeenpanoa, riittäviä resursseja sekä paikallisten asukkaiden ja yhteisöjen aitojen osallistumismahdollisuuksien vahvistamista kaikilla hallinnon tasoilla.

Kommenttinne 1–2 §:ään sekä niiden perusteluihin

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto pitää myönteisenä, että lain tavoitteeksi asetetaan saariston elinvoiman vahvistaminen ja asumisen edellytysten turvaaminen. Tavoite on keskeinen alueellisen yhdenvertaisuuden, huoltovarmuuden sekä kulttuuri- ja luontoarvojen näkökulmasta.

On perusteltua tunnistaa aiempaa selkeämmin myös kausiasumisen merkitys osana saaristoa.

Saaristopolitiikan poikkihallinnollinen toteutus on perusteltua, mutta edellyttää vahvaa koordinaatiota, jotta tavoitteet, toimenpiteet ja seuranta muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden ja saariston erityispiirteet huomioidaan eri hallinnonaloilla.

MaalleKo-verkosto korostaa, että valmistelussa ja toimeenpanossa tulee vahvistaa paikallisten asukkaiden ja yhteisöjen osallistumismahdollisuuksia. Vaikuttava saaristopolitiikka perustuu paikallisten tarpeiden ja arjen kokemusten ymmärtämiseen.

Lisäksi saaristoisuuden vaikutukset kustannuksiin tulee tunnistaa nykyistä kattavammin. Erityisesti pelastustoimen kustannukset ja hyvinvointialueiden rahoitus edellyttävät tarkempaa huomiointia, ja rahoituksen tulee aidosti kompensoida erityisolosuhteista aiheutuvat lisäkustannukset.

Liikkumisen osalta yksityistielautojen ja -lossien rahoituksen turvaaminen on keskeistä. Toimivat yhteydet ovat perusedellytys asumiselle, elinkeinotoiminnalle, matkailulle sekä vapaa-ajan asumiselle, ja niiden puutteet heikentävät merkittävästi saariston elinvoimaa. MaalleKo-verkosto tukee Etelä-Savon liiton lausuntoa: Etelä-Savon maakunnan toimijat jatkavat vetoamista yksityistielossien ja -lauttojen puolesta. Rahoituksen säilyminen näille on kriittisen tärkeää kaikilla saaristoilla alueillamme. Lauttayhteys saarten ja manneralueiden välillä on saarilla asumisen ja vapaa-ajan vieton sekä saarten maa- ja metsätalouden ja muun elinkeinotoiminnan kannalta välttämätöntä. Lossit muodostavat toimivan yhteyden työhön, kouluun sekä mahdollistavat muiden palveluiden saavutettavuuden sekä pelastustoimen ja ensihoidon pääsyn saariin. Ilman toimivaa lautta- ja lossiyhteyttä asumisen ja elinkeinotoiminnan edellytykset saarissa heikkenisivät merkittävästi, samoin kuin kausiluontoinen asettautuminen vapaa-ajanasutuksille ja matkailun kohteisiin.

Kommenttinne 3–6 §:ään sekä niiden perusteluihin

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto pitää tärkeänä, että saariston käsite määritellään aiempaa selkeämmin ja ajantasaisesti kattaen meri- ja järvialueet sekä saaristomaiset manneralueet. Tämä parantaa sääntelyn läpinäkyvyyttä ja tukee erilaisten saaristoalueiden tunnistamista.

Saaristo-olosuhteet eivät kuitenkaan määräydy pelkästään maantieteellisesti, vaan keskeistä on arjen toimintaedellytysten kokonaisuus, kuten palvelujen saavutettavuus, liikenneyhteydet, etäisyydet ja kustannustekijät. Määrittelyn tulee tukea näiden huomioimista päätöksenteossa.

MaalleKo-verkosto korostaa alueiden välisten erojen huomioimista toimeenpanossa. Erityisesti järvisaaristoalueilla korostuvat laaja-alaisuus, hajanaisuus, pitkät etäisyydet sekä kausivaihteluun ja kelirikoon liittyvät haasteet. On varmistettava, etteivät nämä alueet jää rahoituksessa merialueiden varjoon.

Saaristoisten hyvinvointialueiden tunnistaminen on kannatettavaa, mutta kriteerien tulee kuvata tarkasti saavutettavuuden haasteita, kuten etäisyyksiä, liikenneyhteyksiä ja väestön kausivaihtelua. Rahoituksen tulee perustua todellisiin kustannuksiin ja olla läpinäkyvää.

Kausiasutuksen vaikutus palvelutarpeeseen ja kustannuksiin on merkittävä, ja se tulee huomioida systemaattisemmin kuntien ja hyvinvointialueiden sääntelyssä ja rahoituksessa.

Lisäksi käsitteistössä saaristoa ei tule kuvata kehityksen esteenä, vaan erityispiirteenä, joka edellyttää kohdennettuja ratkaisuja ja mahdollistaa elinvoiman vahvistamisen.

Lopuksi MaalleKo-verkosto painottaa saaristoasukkaiden osallisuuden vahvistamista. Päätöksenteossa tulee varmistaa aidot vaikutusmahdollisuudet toimivien kuulemismenettelyjen ja vaikutusten ennakoarvioinnin kautta.

Kommenttine 7–8 §:ään sekä niiden perusteluihin

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto pitää tärkeänä, että yhteysalusliikenne turvataan laissa osana saaristossa asumisen perusedellytyksiä. Kyse on välttämättömästä infrastruktuurista arjen, elinkeinojen, palvelujen saavutettavuuden ja turvallisuuden kannalta, ja valtion vastuu palveluiden järjestämisestä sekä kohtuuhintaisuudesta on perusteltu.

Yhteysalusliikenteen merkitys korostuu alueilla, joilla se on ainoa ympärivuotinen yhteys mantereelle. Palvelutason tulee olla riittävä ja huomioida myös pienempien ja harvaan asuttujen saarten tarpeet.

Palvelutasossa on huomioitava vakituisen asumisen lisäksi kausiasutus ja elinkeinotoiminta. Kausivaihtelut tulee näkyä aikatauluissa, kapasiteetissa ja joustavuudessa, ja erityisesti kuljetustarpeet ovat keskeisiä elinvoimalle.

MaalleKo-verkosto pitää tärkeänä, että yhteysalusliikenne säilyy maksuttomana vakituisille asukkaille. Samalla yksityistielautojen ja -lossien rahoituksen tulee olla riittävää eikä kustannuksia tule siirtää yksityishenkilöille.

Rahoituksen ennakoitavuus on keskeistä: vuosittaisiin budjettipäätöksiin sidottu rahoitus vaarantaa palvelutason. Saavutettavuus edellyttää vakaata ja pitkäjänteistä rahoituspohjaa.

Varautumisvelvollisuus on kannatettava, mutta sen tulee olla realistinen ja huomioida saaristo-olosuhteet sekä alueelliset erot, kuten järvisaaristojen erityispiirteet.

Yhteysalusliikenne on saariston yhdenvertaisuuden, elinvoiman ja huoltovarmuuden perusta, ja sen pitkäjänteinen turvaaminen tulee varmistaa lainsäädännössä.

Kommenttine 9–10 §:ään sekä niiden perusteluihin

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto pitää erittäin myönteisenä, että saariston elinvoiman kehittäminen ja erityispiirteiden huomioiminen kirjataan lakiin aiempaa selkeämmin.

Saaristovaikutusten arviointi on keskeinen työkalu, jonka tulee aidosti ohjata päätöksentekoa. Sen avulla voidaan tunnistaa ennakolta vaikutukset eri saaristoalueisiin, mukaan lukien vähemmän näkyvät ja hajanaiset alueet sekä järvisaaristojen erityispiirteet.

Saaristoalueiden merkitys kokonaisturvallisuudelle ja huoltovarmuudelle on keskeinen. Elinvoimainen ja asuttu saaristo tukee varautumista, viranomaistoimintaa ja alueellista turvallisuutta, mikä tekee siitä myös kansallisen turvallisuuden kysymyksen.

Toimivat tietoliikenneyhteydet ovat välttämättömiä elinkeinoille, palveluille ja turvallisuudelle. Saaristoalueilla on varmistettava verkkojen toimintavarmuus ja varautuminen myös häiriötilanteisiin.

Palveluvelvoitteen käytön kynnystä tulee madaltaa tilanteissa, joissa elintärkeiden palvelujen saatavuus vaarantuu, kuten viestintäyhteyksissä.

MaalleKo-verkosto korostaa paikallisten yhteisöjen ja toimijoiden osallistumista. Vaikuttava saaristopolitiikka edellyttää paikallisen tiedon hyödyntämistä ja toimivia vuorovaikutuksen rakenteita.

Kommenttine 11–12 §:ään sekä niiden perusteluihin

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto pitää tärkeänä, että saariston erityispiirteiden huomioiminen velvoittaa alueiden käytön suunnittelua. Erityispiirteiden huomioimisen tulee näkyä konkreettisina suunnitteluratkaisuin, jotka turvaavat yhtä aikaa ympäristöarvot, elinkeinojen toimintaedellytykset sekä asukkaiden arjen sujuvuuden ja elinympäristön laadun. Alueiden käytöllä on keskeinen rooli myös kulttuuriperinnön ja luontoarvojen säilymisessä osana elävää saaristoa.

MaalleKo-verkosto pitää myönteisenä, että laissa mahdollistetaan avustukset luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön hoitoon. On tärkeää, että paikallisilla asukkailla, yhteisöillä ja yhdistyksillä on aidot mahdollisuudet osallistua tähän työhön. Avustusjärjestelmän tulee olla selkeä, saavutettava ja pitkäjänteinen, jotta myös pienet toimijat voivat hyödyntää sitä.

Kommenttine 13–14 §:ään sekä niiden perusteluihin

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto pitää erittäin tärkeänä, että saariston tilanne- ja kehityskuvan laatiminen kirjataan lakiin. Säännöllinen seuranta on edellytys tavoitteiden arvioinnille ja

kehittämiseksi, ja velvoite tuoda kokonaisuus eduskunnan käsittelyyn vahvistaa saaristopolitiikan vaikuttavuutta ja näkyvyyttä.

Tilannekuvan tietopohjan tulee tunnistaa saaristoalueiden erityispiirteet nykyistä paremmin. Mittariston on oltava paikkasensitiivinen, ja tilastotiedon rinnalla tulee hyödyntää laadullista ja paikallista tietoa sekä uusia tapoja kuvata elinvoimaa, saavutettavuutta ja arjen toimivuutta.

MaalleKo-verkosto korostaa saaristoasiain neuvottelukunnan keskeistä roolia saaristopolitiikan edistämiseksi, vuoropuhelun mahdollistajana ja seurannan toteuttajana. Sen parlamentaarinen asema on tärkeä ja perusteltu turvata lainsäädännössä.

Neuvottelukunnan vaikuttava toiminta edellyttää riittäviä resursseja, asiantuntijatukea ja toimivaa sihteeristöä. Näin varmistetaan sen kyky toimia pitkäjänteisesti osana saaristopolitiikan kokonaisuutta.

Kommenttine vaikutuksista (luku 4.2 Pääasialliset vaikutukset)

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto pitää myönteisenä, että esityksen vaikutuksia on arvioitu laajasti eri näkökulmista. Kokonaisuutena arvio on oikeansuuntainen, ja esityksellä on potentiaalia vahvistaa saariston elinvoimaa, palvelujen saavutettavuutta, turvallisuutta ja näkyvyyttä päätöksenteossa.

Vaikutusten toteutuminen riippuu kuitenkin ratkaisevasti lain käytännön soveltamisesta. Vaikuttavuus edellyttää johdonmukaista saaristo-olosuhteiden huomiointia eri hallinnon tasoilla sekä riittäviä resursseja, saaristoherkkää tietopohjaa, toimivaa vaikutusten arviointia ja paikallisten osallistumista.

Lakiluonnos vahvistaa saariston erityispiirteiden tunnistamista, mikä voi parantaa yritystoiminnan edellytyksiä, jos tukipolitiikassa huomioidaan saaristoisuuden kustannukset. Myös ympäristöarvojen huomioiminen tukee kestävästä kehitystä ja elinympäristön laatua.

Liikkumisen turvaaminen vahvistaa yhdenvertaisuutta. On tärkeää, että liikennejärjestelyissä huomioidaan myös elinkeinotoiminta ja kausiasutus, ja että kausiasukkaiden vaikutus näkyy palveluissa ja rahoituksessa.

Tilanne- ja kehityskuvan säännöllinen tuottaminen lisää saariston näkyvyyttä ja tukee tietopohjaista päätöksentekoa. Esityksellä on myönteisiä vaikutuksia myös turvallisuuteen, erityisesti varautumisen näkökulmasta.

MaalleKo-verkosto korostaa kuitenkin, että taloudellisia vaikutuksia tulee arvioida tarkemmin. Kunnille ja hyvinvointialueille aiheutuvat kustannukset voivat olla merkittäviä, ja niiden läpinäkyvä arviointi on edellytys oikeanlaisille rahoitusratkaisuille.

Kommenttine yleisperusteluista (luvut 1–12, lukuun ottamatta lukuja 4.2 Pääasialliset vaikutukset ja 7 Säännöskohtaiset perustelut)

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto pitää tärkeänä, että lakiesityksessä tunnistetaan saaristopolitiikan jatkuvuuden tarve sekä saaristoasiain neuvottelukunnan keskeinen rooli tavoitteiden seurannassa ja edistämisessä.

On myönteistä, että esityksessä tunnistetaan monipaikkaisuuden kasvu ja kausiasukkaiden merkitys saariston elinvoimalle ja palvelutarpeille. Samalla MaalleKo-verkosto korostaa, että vakituisen asumisen edellytysten turvaaminen sekä perinteisten elinkeinojen ja kulttuuriperinnön jatkuvuus tulee säilyttää saaristopolitiikan keskiössä.

Kommenttine saaristoasian neuvottelukuntaa koskevasta valtioneuvoston asetusluonnoksesta

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto pitää tärkeänä, että saaristoasiain neuvottelukunnan asema ja tehtävät turvataan asetustasolla. Neuvottelukunta on keskeinen toimija saaristopolitiikan jatkuvuuden, koordinaation ja vaikuttavuuden sekä tilannekuvan ja valmistelun kannalta.

MaalleKo-verkosto korostaa, että kokoonpanossa tulee varmistaa vahva yhteys saariston arkeen. Paikallinen kokemus- ja olosuhdetieto on keskeistä vaikuttavuudelle, ja myös verkostojen, järjestöjen ja muun kansalaisyhteiskunnan osallistuminen tulee turvata.

Lukkari Tarja

Maaseutupolitiikan MaalleKo-verkosto (Maaseudun asuttavuus, asuminen ja kotoutuminen maaseudulla)